

Nr 343.

Av herr **Bissmark m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst.*

Genom en till riksdagen avlåten prop., nr 222, har Kungl. Maj:t för riksdagen framlagt bland annat förslag till reglemente angående tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen (civila tjänstepensionsreglementet). Bestämmelserna i förslaget avvika i väsentliga punkter från de nu gällande. Vad i detta sammanhang påkallar särskild uppmärksamhet är den i förslaget genomförda sänkningen av pensionsåldern och som en följd härav den ålder, då tjänsteman är skyldig att avgå från tjänsten. En sådan sänkning skall enligt förslaget äga rum beträffande ett stort antal statstjänster. Vi ämna i denna motion icke ingå på de svåra och invecklade spörsmål, som behandlas i propositionen, eller överhuvudtaget på frågan huruvida propositionen till sina huvudgrunder bör av riksdagen godkännas. Vi skola här inskränka oss till de nya bestämmelsernas återverkan på Högsta domstolen och dess ledamöter.

Nu gällande bestämmelser om justitieråds rätt till pension och skyldighet att avgå från tjänsten äro upptagna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension. Enligt nämnda lag äger i allmänhet innehavare av domareämbete att avgå från tjänsten mot rätt till pension, hel eller avkortad, vid en uppnådd ålder av 67 år, varemot sådan skyldighet i regel icke inträder för honom förrän vid fyllda sjuttio år. Enligt föreliggande förslag har pensionsåldern för domare sänkts till 65 år, med rätt att kvarstå i tjänsten ytterligare två år.

Såsom skäl för sänkningen av pensionsåldern har, särskilt beträffande förvaltningens chefsposter, föredragande departementschefen framhållit hurusom det ur statsnyttans synpunkt måste anses önskvärt, att de viktigare befattningarna inom administrationen icke upprätthölles av personer, som nått en sådan levnadsålder, att deras bästa arbetskraft merendels redan vore förbrukad. Såsom allmän utgångspunkt är häremot icke något att erinra. Å andra sidan finna vi det icke lika oomtvistligt, att vad särskilt domaretjänsterna angår denna utgångspunkt bör leda till det resultat, vartill departementschefen kommit. Av vad departementschefen anfört till stöd för sin ståndpunkt framgår, att han lagt huvudvikten vid de krav, som borde ställas å innehavarna av administrationens chefsposter, särskilt deras förmåga av självständigt initiativ och handlingskraft. Däremot återfinnes icke i hans uttalanden någon antydning om de egenskaper, som äro av särskild betydelse för domarens verksamhet. Vad

departementschefen yttrat om den administrative tjänstemannen må vara riktigt; för domarens del torde det dock vara ganska påtagligt, att viktigen ligger mindre på det självständiga initiativet och handlingskraften än på den samlade erfarenheten och det genom denna utvecklade mogna omdömet. Ur denna synpunkt har i allmänhet såväl i utlandet som hos oss avgångsåldern för domare satts högre än för övriga ämbetsmän. Vad angår överrätterna och särskilt Högsta domstolen är dessutom att märka, att deras arbetssätt på väsentliga punkter skiljer sig från de administrativa verkens. Hos de sistnämnda tillkommer beslutanderätten i regel verkets chef ensam, medan i överrätterna denna utövas av ett kollegium, i vilket varje ledamot har sin röst. Härigenom åvägabringas samverkan mellan de äldre och yngre ledamöterna. Genom ömsesidigt meningsutbyte sammansmältas nya impulser och strömningar inom rättslivet med äldre, redan tillämpad rättsåskådning, ett förhållande som för rättskipningens kontinuitet och fasthet är av oskattbart värde.

Om man sålunda måste ställa sig tveksam redan i fråga om den i förslaget förordade sänkningen av domarnas och särskilt överrättsdomarnas pensionsålder, måste det sätt, på vilket de nya bestämmelserna skulle genomföras, inge de allvarligaste betänkligheter, särskilt vad Högsta domstolen angår. Departementschefen utgår ifrån, att de nya bestämmelserna vid sitt ikraftträdande den 1 juli 1935 skola vinna tillämpning å Högsta domstolens samtliga ledamöter. Huruvida denna utgångspunkt är riktig, kan måhända bli föremål för delade meningar. I detta sammanhang må framhållas vissa uttalanden i samband med proposition till 1926 års riksdag angående lönereglering för justitieråd och regeringsråd, särskilt statskontorets yttrande. Av dessa torde framgå att de nu gällande bestämmelserna i varje fall icke äro fullt tydliga. I nu föreliggande proposition har frågan icke berörts men det torde vara uppenbart, att den kräver en ingående undersökning. Under antagande, att det nya pensionsreglementet omedelbart kan göras tillämpligt å samtliga ledamöter i Högsta domstolen, är det emellertid av intresse att undersöka, hur detta förhållande skulle inverka på Högsta domstolens sammansättning.

Enligt nu gällande bestämmelser skulle under de närmaste tio åren skyldighet att avgå föreligga för nedan angivna antal justitieråd: under 1936 — 1, 37 — 3, 38 — 2, 40 — 2, 41 — 1, 43 — 1, 45 — 2, 49 — 1, 51 — 1, 52 — 1, 53 — 2, 54 — 1. Enligt prop. skulle motsvarande antal bli: under 1935 — 6, 37 — 2, 38 — 1, 40 — 1, 42 — 2, 46 — 1, 48 — 1, 49 — 1, 50 — 2, 51 — 1, 52 — 1, 53 — 1, 54 — 1.

Vid en jämförelse mellan dessa siffror faller genast i ögonen, hurusom den nuvarande ordningen medger en långt jämnare rekrytering än den nya ordningen. Enligt de sistnämnda skulle rekryteringsbehovet år 1935 uppgå till ej mindre än 6 ledamöter. För att man skall rätt förstå olägenheten av en så stor nyrekrytering torde böra bringas i erinran, att nyrekryte-

ringen redan under den närmast förflutna femårsperioden varit abnormt hög. I detta sammanhang torde följande uppgifter angående antalet nyutnämnda ledamöter, som tillförts Högsta domstolen efter sekelskiftet, vara av intresse: 1900 — 0, 01 — 0, 02 — 3, 03 — 1, 04 — 0, 05 — 6 (därav 3 på grund av utökning av Högsta domstolens ledamotsantal), 06 — 3, 07 — 2, 08 — 4, 09 — 6 (därav 3 på grund av utökning av Högsta domstolens ledamotsantal), 10 — 2, 11 — 1, 12 — 0, 13 — 1, 14 — 0, 15 — 2, 16 — 2, 17 — 2, 18 — 2, 19, 20 — 0, 21 — 1, 22 — 1, 23 — 1, 24 — 0, 25 — 1, 26 — 1, 27 — 1, 28 — 0, 29 — 4, 30 — 4, 31 — 2, 32 — 2, 33 — 3. Om man bortser från åren 1905 och 1909, då antalet ledamöter i Högsta domstolen utökades, har rekryteringen varit ganska jämnt fördelad ända fram till 1929. Under de därpå följande fem åren ha tillkommit ej mindre än 12 nya ledamöter,¹ eller hälften av Högsta domstolens hela ledamotsantal. Om härtill lägges den nyrekrytering av 6 ledamöter under år 1935, som skulle bli en följd av förslaget, skulle av domstolens 24 ledamöter 18 tillträtt sina ämbeten efter 1929 års ingång och alltså under mindre än sju år. Att en så genomgripande förändring i Högsta domstolens sammansättning icke kan vara till fromma för rättsskipningen ligger i öppen dag. Det är snarast ägnat att väcka förvåning att vid den beredning av ärendet, som föregått propositionens framläggande, de nu antydda konsekvenserna icke beaktats.

På grund av vad nu anförts kunna vi icke tillstyrka propositionens antagande i befintligt skick. Även om riksdagen icke skulle vilja för domare i allmänhet bibehålla nu gällande avgångsålder, måste i varje fall vad Högsta domstolen angår genom lämplig övergångsbestämmelse sörjas för, att icke genom en stegrad avgång de viktiga intressen, som äro förknippade med Högsta domstolens rättsskipande verksamhet, åsidosättas. Angående den närmare utformningen av en dylik övergångsbestämmelse torde tillfälle böra lämnas Högsta domstolen att inkomma med yttrande. Med hänsyn till likställigheten mellan Högsta domstolen och regeringsrätten torde, även om samma olägenheter icke uppstå för regeringsrätten genom förslagets antagande, föreskrifterna böra gälla för dem båda. I frågans nuvarande läge anse vi oss böra hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 222, besluta att i det föreslagna pensionsreglementet införes ett tillägg av innehåll, att i fråga om den ålder, då befattningshavare äger eller är skyldig att mot pension avgå, å ledamot i Högsta domstolen eller regeringsrätten, som före den 1 juli

¹ Antalet nyutnämnda 15, varav dock tre avgått och efterträtt av andra.

1934 tillträtt ämbete som justitieråd eller regeringsråd, dittills gällande bestämmelser fortfarande skola äga tillämpning.

Stockholm den 5 april 1934.

Georg Bissmark.

K. G. Westman.

Eliel Löfgren.

Felix Hamrin.

Per Gustafsson.

Ivar Öhman.

Sam Larsson.